Május első napját
összeölelkezett
ujjal fogadják
a háborúban szétszakadt kezek.
Pihenj géppuskatus!
Fegyver, heverj helyén!
Matróz vagyok —
enyém a május!
Harcos vagyok!
a május az enyém!

Tér
és utca,
kunyhó, ház
mit ropogtat jeges máz, —
s kiket
éhség kínja tép:
puszta
völgy
és erdőség, —
május elseje övék!
Május első napja ma —
hadd dícsérje,
emberek,
gazdag termés
a tavasz forró árama!
Zöldelj rét! Zengj, te bájos!
Gyár kürtje légy serény!
Én vas vagyok —
enyém a május!
Én föld vagyok —
a május az enyém!

Fordította: BÉKÉS ISTVÁN

AZ IGAZI MAJAKOVSZKIJ

A parancsnoki hídon

Ostromolják a Politechnikumot. Zsúfolt sorok. A korlátok recsegnek. A tolongás ledörzsöli a plakátokat a falról. A rendező verejtékezik. Kis kakukfejű, kopasz. A lecsapódó ablakocska mögé húzódik. Katonaságot kér, hogy az előcsarnokot megtisztítsák.

Bezúzzák az üveget, kiforgatják az ajtókat sarkaikból. Ricsaj. Maga Majakovszkij nem tud bejutni a saját előadóestjére. Túsznak tűnik az ostromlók szemében. Váltságot követelnek tőle: ötven visszatérőjegyet... legyen húsz, — és akkor elengedik. De ő tegnap, ma és most szétosztott már vagy tíz visszatérőt és szabadjegyet. Nincs több, kifogyott belőle.

Majakovszkij megpróbál útat törni a kijáratig. Öklelni kezd, forgolódni, kétfelé tolatni, mint a hatalmas, beszorult jégtörő. Aztán egyszer csak hirtelen könnyedén keresztülhalad a sűrű tömegen.

A terem zsúfolt. Ülnek a széksorok közein, a lépcsőkön, a színpad peremén, egymás ölében. Csak az első sorokban látható még néhány üres hely: fenntartott helyek néhány olyan személyiség számára, akit a rendezőség különösen nagyra becsül és akik hanyagul késnek.

A kis szobácskát a színfalak mögött valósággal megtölti Majakovszkij. Fel-alá járkál és majdnem szétnyomja. Szűk a szoba Majakovszkijnak. Vlagyimir Vlagyimirovics elereszti széles vállait. Szája szögletében cigaretta. Szétrágta, mint a zablát.

A lépcsőházból felhangzik az ostrom lármája:

— Majakovszkij! . . . Be-en-ged-ni!!!

Vlagyimir Vlagyimirovics, csaknem zavarban, azt mondja nekem: — Kérlek, engedjetek a rendezőséghez, — már szégyellem magam. Az Ifjúkommunisták, a Kruzskovjecek[1]) jöttek. Engedjen be öt embert, mondjátok neki, hogy ezek az utolsók . . . Hát jó, akkor már legyen nyolc . . . egyszóval — tíz. De verjétek a melleteket, tépjétek a hajatokat és a szivetekre tapasztott kézzel esküdjetek, hogy ti vagytok az utolsók. A rendező el fogja hinni. Kilencszer már elhitte . . . Ezalatt a makacskodó terem már dobog a türelmetlenségtől.

És ime, kilép Malakovszkij. Megjelenése a színen a terem kaflanjára rázúdít egy halom vidám és nyájas tapsot. Barátai és fegyvertársai kísérik a költőt.

Majakovszkij egyik kezében aktatáska, a másikban egy pohár tea.[2])

A színpad padlója megreccsen léptei alatt, megigazítja az asztalt; itt-ott még lármát csapnak a székekkel. Egymásután kerülnek az asztalra a könyvek, a versek, a jegyzetek, az óra. Hangosan csörög a kanál a pohárban. Most megkavarta. Nézik és ő is körülnéz. Sötét iróniával tekint az első sorokra és felemeli a fejét. Most az erkélyre néz, egészen fel.

— Kakasülő! — mondja Majakovszkij dörgő basszusban. — Diákok ide! És egy — lendületében és keresetlenségében mindennél meggyőzőbb mozdulattal — meghívja a kakasülő vidám népségét, hogy foglalják el a földszint szent és sérthetetlen üres sorait legelől. A diákok lehömpölyögnek. A fejvesztett jegyszedőket elsöprik.

— A hegylakók leereszkednek a völgyekbe, — mondja félhangon Majakovszkij.

Öt perc lárma, dobogás, vidám tolongás, tülekedés — és íme, Majakovszkij lábától, a színpad peremétől a lépcsőkön, a széksorok közein egészen a terem lezáró faláig mindent betölt ez a forrófejű, sugárzóarcú fiatalság. És Majakovszkij nagy szemei, amelyek máskor ködös, mély és büszke fényükkel lepnek meg, most felmelegszenek. Kabátja két szárnyát szétcsapva, kezeit aládugja a nadrágszíjnak: egy sportoló mozdulata.

— Ma, — kezdi — fel fogom olvasni . . . .

Közli az est műsorát:

— A felolvasás után szünet: a pihenésre nekem és tetszésnyilvánításra, a — közönségnek.

---

[1]) Kruzskovjecek: önképzőkör-jellegű, kisebb csoportokat alkottak a nagy tömegszervezetek keretein belül, művelődés célzatával. Ezt a mozgalmat, a nagy szervezeti kereteket megbontó tendenciáért utóbb helytelenítette a Párt. *(A ford.)*

[2]) Régi orosz szokás szerint. A férfiak pohárból isszák a teát. *(A ford.)*

— De mikor jönnek a versek? — kérdi kényesen valahol egy lány.

— Hát magácska azt szeretné, hogy az érdekesebbel kezdjük? — mondja ugyanolyan kényeskedve Majakovszkij.

A fülsiketítő kacaj első zuhataga. Így gyűlik a teremben az egyelőre még lappangó rajongás és méltatlankodás. És íme, Majakovszkij megkezdi előadását.

Tulajdonkép ez nem is előadás, hanem ragyogó beszéd, meggyőző mesemondás, gyújtó szónoklat, viharos monológ. A legérdekesebb közlések, tények, dühöngő követelődzés, izgalom, kuriózumok, aforizmák, merész állítások, paródiák, epigrammák, elmés gondolatok, élcelődés, feltűnő példák, repülő sziporkák, pontos formulák. A kispolgári művészet nagysörényű, vagy kopasz lovagjainak fején gyilkos, éles meghatározások koppannak és csattanó tréfák.

Majakovszkij beszélget. Hatalmas fejével, öblös szájával pillanatokra olyan, mint a konokul harapdáló kotrógép.

Íme, felragad egy sort valami ízetlen műbirálatból, a hallgatóság feje fölé viszi, szélesre nyitott szájából leszórja és máris szedi össze a halom kacagást, a közbekiáltásokat és a tapsot. (A gyorsírónők ezt is odaírják jegyzetben: „nevetés", „taps", „általános nevetés", „viharos taps".)

Az asztalára a terem mind a négy sarkából repülve érkeznek a papirszeletkék. A sértődöttek lármáznak. Lepisszegik őket. A sértődöttek végkép megbántódnak. „Zaj a teremben", — állapítja meg a gyorsírói jegyzet.

— Ne rosszalkodjanak, — mondja Majakovszkij.

Egyáltalán nem erőlteti meg a hangját, de basszusának zengése könnyűszerrel túlszárnyalja az egész terem lármáját.

— Ne rosszalkodjanak... Ha egyszer megkezdtem, hát végigmondom. Olyan hős még nem született, aki engem túlordítana. Maga, ott a harmadik sorban, ne csattogtassa olyan fenyegetően az ezüst fogait. Üljön le. Maga pedig vagy rögtön tegye le az ujságját, vagy menjen ki a teremből; ez nem olvasóterem, itt engem hallgatnak és nem olvasnak. Hogy?! Nem érdekli? Itt van a három garas, ami a jegyért visszajár. Mehet, nem tartóztatom... Maga is, becsukódhatnék már. Mért hagyja olyan tárva-nyitva a száját? Maga nem ember, maga szekrény.

Úgy jár-kel a színpadon, mint a parancsnok a maga hídján, magabiztosan kormányozza a beszédet a magaválasztotta vonalon. Könnyedén, minden különösebb megerőltetés nélkül rendelkezik a teremmel.

Meleg van a teremben. Leveszi a kabátját, gondosan összehajtogatja és ráteszi az asztalra.

— Én most itt dolgozom. Melegem van. Van hozzá jogom, hogy megjavítsam a munka feltételeit? Feltétlenül.

Villámgyors feleletek cikáznak és megpróbálják, hogy nekiakaszkodjanak a költőnek.

— Hogy?... Nos, elvtárs, ön úgy mond ellent, mintha szekeret szülne...[3])

— Pedig látom, egyáltalán semmit sem értett belőle. A gyűlés elhatározza, hogy nem tekinti Önt jelenlevőnek.

---

[3]) Vozrázsáitye, kak budto voz razsaitye, — visszaadhatatlan szójáték.

— Az én értelmemig a maga tréfái fel sem érnek, — tajtékzik a semmit-sem-értő.

— Maga zsiráf! — csattan fel Majakovszkij. Csak a zsiráf képes arra, hogy hétfőn ázik át a lába, de a náthát csak szombaton kapja meg.

Az ellenfél elsüllyed. (A gyorsírónők odakanyarintják a kampót, ami az egész terem tapsát és kacaját jelenti.)

Teknősbéka-csíptetővel és az eltünni nem akaró nyakkendővel, valaki felkecmereg a színpadra és kezdi kesernyésen, megfellebbezhetetlenül bizonygatni, hogy „Majakovszkij már hulla és a költészetben nincs mit várni tőle".

A terem izgalomba jön, de a szónok nem zavartatja magát és tovább gyilkolja Malakovszkijt.

— Különös, — mondja hirtelen elgondolkozva Majakovszkij: a hulla én vagyok, de büdösnek ő a büdös.

A szónok ezzel be is fejezte . . . Amikor a nevetés elül, a terem egyik sarkában ismét forralni kezdenek valamit az elégedetlenek.

— Ha zajonganak, — téríti észre őket Majakovszkij, — csak rosszabb lesz maguknak: újra magukra szabadítom az előbbi szónokot.

És mint mindig, ráterelődik a beszélgetés a klasszikusokra és az ő kritikai tanulmányozásukra. Miután nagy tisztelettel nyilatkozik Puskinról, Lermontovról és Tolsztojról, — Majakovszkij kijelenti, hogy az új időknek megfelelően új irodalmi módszerek kellenek, új költői nyelvezet kell.

Valami hangoskodó ellenfél, aki egész idő alatt elméskedni próbált, lármázva a helyén és szót kérve, most hirtelen megkapja. De most lemond róla, „meggondolta, sőt egyáltalán nem is készült rá".

Majakovszkij diadalmasan kiált fel:

— Esős idő esetén a tűzoltóság visszavonul.

Apró, lengeteg-törékeny költőnő lép fel a színpadra és vitába száll Majakovszkijjal a kritikával kapcsolatban, amit az ő verséről írt.

Majakovszkij nagyon halkan válaszol és majdnem hang nélkül mozgatja ajkait.

— Hangosabban, nem halljuk, hangosabban! — kiáltják a teremben.

— Félek, — mondja Malakovszkij, eltakarva száját és szemével a költőnőre intve, — félek, hogy elfújom.

Ezután Vlagyimir Vlagyimirovics felolvassa verseit. Hívei és ellenei a feszülten figyelő csöndben mozdulatlanná merevednek. A terem lentről-felig lelkesült alázatot lehel. Majakovszkij mesterien és hatalmas egyszerűséggel szaval. Vastag hangja zengő, élénk, őszinte. A Politechnikum minden sarkát teljesen betölti. Megtorpannak előtte a jegyszedők, akik életükben már sok mindent hallottak. Az ügyeletes katonák és a tűzoltó eltátják a szájukat. A szó oly nagy és átfogó, hogy szinte szétszedi a nyitvafelejtett szájak szögletét, a szó verhetetlen erősség, a szó rugalmas, füstszerű és mérlegre tehető, durva, törékeny szó, örvendező és dühöngő, érdekes és éles szó áll meg himbálódzva a terem levegőjén:

S az élet
csudajó,
És élni,
csudajó!

Az izgatott teremben feldörög a taps. A lelkesedés heve már-már elül, de a hallgatóság megújrázza a dörömbölést, a dobogást.

Majakovszkij még olvas. Ismét elnyeli a termet. De íme, a második sorban nagy zajjal, nehézkesen felemelkedik egy testes, nagyszakállú bácsi. Döngő léptekkel keresztülmegy a termen a kijárat felé. Széles, dús szakálla szétterül roppant hasán, mint valami tálcán. Rendületlenül halad kifelé a pisszegő széksorok között.

— Ez meg kicsoda, e magas személyiség ott a sorok közt, távozóban? — kérdi fenyegetően Majakovszkij.

De az csak viszi, minden különösebb ünnepélyesség nélkül és ugyanakkor nemes ünnepélyességgel, csak tólja a szakállát a kijárat felé.

És hirtelen Majakovszkij, abszolut komolysággal, mint aki bizonyosebben és mintegy mentegetve, azt mondja:

— Borotválkozni ment.

A terem majd megpukkad a nevetéstől. A szakáll, bátorságát vesztve és méltatlankodva, eltűnik az ajtó mögött. A gyorsírónők leteszik a ceruzát és most ők is tapsolnak. A tűzoltó arca túlragyogja a sisakját. A jegyszedők illedelmesen, kezükkel takarják a szájukat, úgy mulatnak.

Azután Majakovszkij válaszol a cédulákra.

Ráereszti kezét a nagy papirhalomra és úgy tesz, mintha túrna benne.

— Olvassa szépen sorjában, mit keresgél benne?! — kiáltják fel máris a teremből.

— Hogy mit keresek? Keresem ebben a halomban a gyöngyszemeket... Kíméletlenül, kiapadhatatlan találékonysággal válaszol Majakovszkij az ellenfelek szurkáló megjegyzéseire, a filiszterek kíváncsi kérdéseire és az irodalmi hölgyikék levélkéire.

— „Majakovszkij, mennyi pénzt kap a mai estéért?"

— Mi köze hozzá? Úgy sem adok belőle magának egyetlen kopejkát se... Igazán nem készülök osztozni senkivel... Na, — tovább...

— „Mi a valódi neve?"

Majakovszkij titkolózó arccal hajol a terem felé.

— Megmondjam? Puskin!!!

— „Lehetséges, hogy Mexikóban támadjon egy második Majakovszkij?"

— Hm. Miért ne? Ha megint odautazom, megnősülök, meglehet... így egészen valószínű, hogy ott is támad egy, — egy második Majakovszkij.

— „Az ön versei nagyonis mindennapiak. Holnapra halottak. Önt pedig elfelejtik. A halhatatlanság — ez nem az ön osztályrésze..."

— Menjen csak ezer évvel odébb, ott majd beszélünk!

— „Majakovszkij, szóljon az előttünk ülőknek, hogy húzódjanak oldalt: nem látni önt".

— Hát fúrjanak lyukat az előttük ülőbe és kukucskáljanak keresztül rajta... Hát ez meg mi?... Aha, ismerős az írás. Hogy vártam már magát. Végre itt van, a régen várt levélke:

— „Az ön versei a tömegek számára érthetetlenek."

— Szóval, megint itt van. Nagyszerű! Jöjjön csak ide. Már régen készülök, hogy meghúzzam a fülét. Már régen bosszant.

Az meg, a helyéről:

— Olvastuk az elvtársakkal a verseit és semmit nem értettünk belőle.

— Válasszon értelmesebb elvtársakat!

— Majakovszkij, az ön versei nem hullámzanak, nem melengetnek, — nem ragadnak.

— Az én versem nem tenger, nem kályha és nem pestis.

— Majakovszkij, miért hord az ujján gyűrűt? Nem jól áll az arcának.

— Épp azért, mert nem jól áll az arcomnak, hordom az ujjamon és nem az orromon.

— Majakovszkij, ön proletárköltőnek számítja magát és nem kollektívistának, de mindenütt csak ezt írja: én, én, én!

— Mit gondol, Második Miklós kollektívista volt? Pedig mindig úgy írta: Mi, Második Miklós. Nem lehet mindenütt kizárólag ezt mondogatni: mi. De ha maga például szerelmet vall egy lánynak maga is úgy mondja, hogy: „Mi szeretjük magácskát?" Erre a lány mindjárt azt kérdi majd:

— „Hát hányan vannak?"

De a legtöbben az előbbi Puskinért haragszanak. A teremben felemelkedik egy sovány, nagyon szigorú kinézésű, zsinóroskabátú úr, régimódi gimnáziumi tanárhoz hasonlít. Megigazítja a csíptetőjét és elkezdi korholni Majakovszkijt:

— Nem uram, már megbocsájt... — dohogja. Az, amit legutóbbi írásában Alexandr Szergejevics Puskinról állítani méltóztatott, az teljességgel megengedhetetlen. Magyarázza meg. Nos, — uram?

Vlagyimir Vlagyimirovics erre gyorsan vigyázzba vágja magát és kezével a nadrágja varratján, iskolás hadarással ismételgeti:

— Bocánatot téjet, bocánatot téjet, többet nem leszet jossz!"

— De Puskin mégiscsak valamivel jobb költő, mint maga! — rikoltja valaki.

— Vagy úgy? — mondja Majakovszkij, — tehát önök jobban szeretnék Puskint hallani. Remek!... „Anyjégin". Verses regény, első fejezet. És kezdi kivülről „felolvasni" az Anyjégint. „Végigolvassa" az első fejezetet, kezdi a másikat. A teremben nevetnek, hahotáznak, felugrálnak. Csak amikor a terem már nem bírja tovább, csak akkor áll meg Majakovszkij:

— Könyörögnek? Jó, térjünk vissza Majakovszkijhoz...

És felhasználva a csendet, komolyra fordítja és fáradhatatlanul tovább vívja küzdelmét napjaink harcos, politikai költészetéért.

— Szeretem Puskint! Bizonyos, hogy mindnyájuknál jobban szeretem. Talán csak azt az egyet sajnálom igazán[4]), hogy nincs ma az élők között! Amikor a hangom lehanyatlik, — amikor elfárad az ember és teljesen elcsigázva ledől, magához veszi éjszakára a „Poltavát" vagy a „Rézlovast" — és reggelre tisztára-fürödve kel fel, friss torokkal... És írhatnékja támad, de valami egészen újat szeretne. Értik ezt? Valami egészen újszerűt! Nem átírni, nem újraírni a régit, a másokét, az ősökét! Újjáteremteni minden sort, gyökerestől felforgatni, napjaink szín-

[4]) Majakovszkij „Jubileumra" c. verséből: „Alexandr Szergejevics Puskin, engedje meg, hogy bemutatkozzam: Majakovszkij..." (1924).

vonalára emelni a verset. Komolyabb, nehezebb időket élünk a puskini időknél. Ez az, amiért verekszem!

Az estnek vége. A Politechnikum kiürül. Hazamegyünk. Vlagyimir Vlagyimirovics elfáradt. Tele van új benyomásokkal és cédulákkal. Minden zsebéből cédulák kandikálnak elő.

— Csak elfáradtam, — mondja. Olyan vagyok, mintha kifacsartak volna, alig állok a lábamon. Mégis: izgalmas. Szeretem. Mégis, nagyon szeretek így elbeszélgetni velük. A közönség meg jóravaló, csak folyton heveskedik: szóval megbecsülnek, az ördögbe... Az a munkásegyetem-hallgató ott fenn... bámulatos, hogy milyen helyesen fogja fel. Kellemes volt: Derék gyerekek ezek. De, — jól odamondtam neki, annak a nagyszakállúnak, igaz?...

Így él Majakovszkij

Hármasával ugorva a lépcsőfokokat, szalad fel a „Komszomolszkája Právda"[5]) szerkesztőségének meredek lépcsőjén.

Úgy üdvözlik, mint a hozzájuk tartozót, zajosan és tisztelettudóan:

— Zdrávsztvujtye, Vlagyimir Vlagyimirovics!

— Zdrávsztvujtye, — köszönti a szembetalálkozókat és basszusa végigömlik a szerkesztőségi folyosón.

Végig az ajtók mögül előkerülnek a munkatársak. A gépírónők kinéznek fülkéikből.

— Hogy éltek? Szépen telik az élet? Meg vagytok ma elégedve az élettel? Miféle Amerikát fedeztetek fel éjszaka? Hány „Iliászt" költöttetek reggel óta? Hadd hallom, mi újság? Sok verset tettetek tisztába?... Mert én frisset hoztam (nem a magamét). Jertek, hallgassátok csak, — felolvasom.

És Majakovszkij, a cipője orrán es a sarkán hintázva, felolvassa a köréje sereglő munkatársaknak a verset — ismeretlen szerzőtől, akire rábukkant valahol.

Valami piperkőc, a cipője orrától a sportsapkájáig pepitára vonalkázva, közétörleszkedik a Majakovszkij köré gyűlt körnek és hízelegve átnyújt neki egy papirlapot.

— Vlagyimir Vlagyimirovics, ne tagadja meg tőlem ezt a szívességet, olvassa el ezt a versemet. Szabadidőben költöttem.

Majakovszkij futó pillantást vet a fiatalemberre, magában olvassa és tüstént visszaadja a papirt:

— Ronda vers. Tipikus fehérgárdista vers.

A fiatalember sürgősen eliszkol. Majakovszkij gúnyosan tekint utána.

— Magárahúzza azt a fülig-pepita combnadrágját és aztán azt képzeli, hogy oroszlán a kalitkában.

Majakovszkijban veszett ereje van a meggyőződésnek. Az elvek embere. Munkájában hatalmasan, engesztelhetetlenül igényes magával szemben, kegyetlenül éber a művészetben. „Tisztelem az olyan művészetet, ami megtölti a pénztárcát, de azt a verset, ami október dörgését messzeharsogja, a verset, ami osztályunk fegyverét kovácsolja, semmi pénzért el nem adjuk." Cikkeiben, jelszavaiban, tréfáiban és költeményeiben mindenütt ez a pontosan illő, heves, gyakran goromba és

---

[5]) Az ifjúkommunisták lapja.

megbotránkoztató, de soha el nem hamarkodott, ezek a „soha néven nem nevezett“ sorok — ezek jelentik az életet.

Ha gyűlöl, akkor teljes indulattal. Ha szeret, akkor „lelkével, szájával, csontvázával.“ Az ő szeretete küzdelem a „mindenek“ boldogságáért. Szeret — és szeretetével küzd a többiek szeretetének erejéért és tisztaságáért. Számára szeretni annyi, mint dolgozni, beszaladni egy udvarba és mintha az erejével játszana, játszani a baltával és estig fát vágni. Azt akarja, hogy „az egész világegyetem a szeretetre forogjon“. Erősen, ajándékozóan szeret. A nőkkel szemben szigorúan és becsületesen viselkedik, mintegy tartva tőle, hogy megbántja, megsérti őket örök-viharos mozdulataival. De haragszik, ha olcsón és érzelgősen rajonganak rendkívüliségéért, vagy termetének szokatlan arányaiért. Egyszer egy fellépése szünetjében cukrot szopogatott. Odalibben hozzá valami nagyon felvágott nyelvű kislány és azt csicsergi:

— Nézzétek, hát nem nevetnivaló? Majakovszkij ekkora nagy és ilyen apró cukrot szopogat!

— Hát maga hogy szeretné, ha tányérokat nyelnék, széket rágcsálnék?!

Jár-kel Moszkvában és mindent észrevesz, örül és méltatlankodik, ámul és izgul.

— Épp most mentem el a posta előtt. „Tatarozás miatt zárva“ — ez van kiírva. Zárva — ennyi az egész. És mi lett volna, ha odamázolt volna még vagy három szót, leszáradt volna a keze? Olyan nehéz odaírni, „Tatarozás miatt zárva, legközelebbi postafiók ott van a sarkon, ilyen utca, ilyen szám...“ Egykedvűen odaírták, hogy „Tatarozás miatt zárva“ és aztán tovább: köpnek az olyan emberre, aki meglehet, hogy a megrendelt árut hozza a postára... Vagy lehet, hogy egész éjjel írkált valami lánynak... Egyszerűen szemtelenség. És nemcsak szemtelenség. Levelet írni — ez kultúrszükséglet. De azt mondja: „Tatarozás miatt zárva!“ Kerülne csak a kezembe — bezárnám én egy kis „tatarozásra“. Írjon róla talán, mert ha én írok, az rosszabb lesz: leszámolok vele! Az utcán utolér egy ütemre lépő vöröskatona-osztagot, hosszú, vizsga tekintettel nézi a harcosokat. „Itt mennek a vöröskatonák...“ Ott megy velük a gyalogjáró legszélén, kis híjja, hogy alá nem bújik a díszmenet lábainak...

Csinosan, erősen, nagyokat szippantva a moszkvai levegőből, — így járkál az utcákon és haragszik a Sztrasznij-Monasztir[6]) kupolájára, ami miatt Puskin nem láthatja jól az „Izvesztija“ új épületét. Elmegy az állatkertbe, hogy megnézze a különféle „vadócokat“. Szereti a vadakat. „Szeretem a vadakat... Eresszetek a vadakhoz őrnek.“[7]) Minden levelében tréfásan és melegen szó van különféle „kutyákról és macskákról“.

„Charkovban elmentem Karelinékhez, — írja haza — van nekik egy szürkemacskájuk, ami pacsit ad. Megsímogatok minden kutyát és macskát. Van Kievben, a vendéglőben egy nagy vörhenyes, fehér pettyecskékkel.“

Még a táviratot is így írja alá: „Scsen“. Rövidítése a „Scsenok“-nak (Kölyökkutya).

---

[6]) Sztrasznij — kolostor. Műemlék Moszkva belvárosában, az „Izvesztija“ újságpalotája szomszédságában. *(A ford.)*

[7]) Majakovszkij „Erről“ c. költeményéből.

Megy az utcán és gyönyörködik a csillagvizsgáló tojásdad, homályos kupolájában.

Érdeklődve áll meg az első akuatoronynál a készülő földalatti tárnái fölött. Behajol a nyílás fölé, beljebb kerül a korláton, a polgárőrnek előmutatja ujságíró-igazolványát:

— Író vagyok. Ujságíró. Mindent látnom kell.

És elégedetten dörmögi:

— Lám, mi épül, mi készül!... ez a szocializmus!

Egyszer éjszaka, a vita hevében ránézünk az órára. Elkéstük az aznapi utolsó villamost, elhatároztuk, hogy még elüldögélünk az első másnapiig... Az éjszaka gyorsan telt. Reggelre felcsikorogtak az első villamos kerekei. Az éjszakának a végére jártunk. A beszélgetnivalónak is. Kioltottuk a villanyt. A vita magától kialudt. A szoba kéken derengett. Majakovszkij felemelkedett a karosszékből, mi pedig szedelőzködtünk hazafelé.

Ültünk egyszer Vlagyimir Vlagyimiroviccsal a „B"-villamos kocsijában. A villamos csaknem néptelen volt és szokatlanul tágasnak tűnt. Újtípusú kocsi volt, csak nemrég jelent meg a moszkvai utcán. Majakovszkij kíváncsian szemlélte a villamost.

— Valahogy furcsa ez a kocsi és szokatlan, — mondta. Vagy csak éppen nappal a tolongásban nem veszem észre? Mégis, gondolom, elsőízben utazom ilyenen.

— Új széria, — közölte a vezető — az egész berendezés modern. A menyezete magas, boltozatos. A lógó bőrhurkák helyett fogódzókampók vannak. Egyáltalában, jobban lehet bennük mozogni, mint a régiben.

Majakovszkij végigment a kocsin és észrevette a táblácskát: „Kolomeni gyár, 1925".

— No, ez derék! — lelkendezett Majakovszkij — tehát már nem valami ócska örökség. Derék dolog. Mit gondol, meddig tartotta magát a lógó bőrhurkák dinasztiája? A fene se tudja jobban, hány évig... De ime, a tökéletesített formája: a kampó. Apróság, de pompás. Majakovszkij szeretettel érintette a nehéz rézkampókat, gazda módjára sétált a kocsiban, magában dörmögve, alánézett a padoknak, meghallgatta a járását és kidugta fejét az előperronról, hogy kivülről is lássa a villamost. A kalauznő szemmellátható rosszallással nézte a hatalmas embert, aki olyan hétköznapi és rút dologért lelkesedik, mint a villamos. Felsőbbséges arcán látni lehetett, hogy valami szájtáti vidékinek nézi Majakovszkijt.

Közeledtünk a Tagankához.[8])

— No, most lássuk, hogy megy hegynek? — mondta érdeklődve Majakovszkij.

A villamos könnyedén futott fel a tagani dombra. Majakovszkij arcáról eltűnt a feszültség.

A Tagankán leszálltunk. Már ott állt a csatlakozás, egy régi típusú villamos.

— A mienk jobb! — mondta vidáman Majakovszkij. Ugye, pompás?

...Gyűlöletes előtte a bürokratikus gőgnek, az emberek iránti „kincstári" egykedvűségnek a legkisebb megnyilvánulása.

---

[8]) Taganka, dombra épült negyede Moszkvának. *(A ford.)*

Egyszer az utcán megállított egy taxit, ami épp szabad volt, — hogy hazaviteti magát. Már kinyitotta az ajtaját és az ő jellegzetes mozdulataival belehajolva és két kézzel tartva, mintha magára akarta volna venni az egész kocsit a fején keresztül; mindig ilyennek tűnt nekünk, valahányszor apró autókba belebújt . . .

Hirtelen két fiatalember termett elő és hanyagul és kategórikusan követelték tőle, hogy engedje át a kocsit. Nem ismervén fel Majakovszkijt, bemásztak a túlsó oldalon, lármát csaptak és a nagyobb nyomaték kedvéért előlobogtatták a „döntő jelentőségű igazolványokat". Ez végkép kihozta a sodrából Majakovszkijt, aki az efféle „felhatalmazásokat" sohasem respektálta.

— Szivesen átengedtem volna nekik a kocsit, — mesélte később — vigye el őket az ördög! Csak, mikor a céduláikkal kezdtek hadonászni... a meghatalmazásaikkal, vagy mivel . . . Érti? Szerez az ilyen magának egy cédulát a nyomdából — és már megittasul a hatalmától. Azt hiszi, ő parancsol a világnak! Ez a bürokraták külön alkoholja. Részeg a papirostól. A papirosával már embert szeretne ölni. Hej, hogy útálom én az ilyen söpredéket! . . Beeresztettem őket a kocsiba. „Üljenek csak be, — mondtam — csak tessék". Beültek. Be, az arcátlanok. El is vittem őket a — rendőrségre.

. . . Egyazonkép gyűlöli az apró barázdákat és a mély árkokat amelyek meglassítják a történelem haladását. A spekulánsok zsíros pofája, vagányok arcátlansága, a művészet ízléstelen iránya — mindez felbőszít, és lesújtja őt.

Minden új épület, minden vízrebocsájtott szovjet gőzös, minden munkás-fényképkiállítás — ünnep a számára.

— Lám, mi épül — mi készül! . . . ez már a szocializmus!

Megy az utca lármás forgatagában, a kirakatok napos tükrében, egyenletes, ruganyos léptekkel méri az utcát.

Csak megy, de mögötte, a sarkon visszalesve, gyűrűzik a pletyka, kacag, cigánykereket hány az adoma:

— Majakovszkij ma . . . az egyik szerkesztőségben ma nem fizettek neki: három asztalt darabokra tört, a pénztárost a padlásra kergette. Mondják, tegnap a Puskin-emlékművet akarta elfűrészelni, lábnál! . . . Még csak le sem söpri magáról az ilyen ragadós, a fülénél, az üstöke körül settenkedő kacsákat. Csak megy, valamelyik készülő versének, amit épp a fejében forgat, még kiköltetlen sorait mormolva. Sietség nélkül, de buzgón és magabiztosan megy oda, ahol épp a legnagyobb szükség van rá, — ahol tudják, hogy Majakovszkij Vlagyimir nem csupán agitátor, szájhős és főkolompos, de hű barát és gyöngéd, szerény és állhatatos ember, bensejének egész nem-hamvadó melegével.

Két komolyképű kislány kockahálót krétázott az aszfaltra és féllábon ugrálva, haladnak kockáról-kockára, mialatt cipőorral továbblöknek egy kavicsot: „kalickát" játszanak. Egyszerre hatalmas, imbolygó árnyék lepi el a „kalickát". Váratlan meglepődésükben a kislányok ráfelejtkeznek mind a két lábukra, de a gumitalpas, roppant cipők óvatosan járnak kockáról-kockára a legutolsó kalickáig és vigyázva kerülik a kavicsot, hogy „bukti" ne legyen belőle. És az arrajáró Óriás egyik kezével lágyan megsímítja valamelyik kislány fejebúbját.

Ha csak egyszer is érezték a fejükön kezeinek lassú, ügyetlen cirógatását, többé nem felejtik el.

Beleszeret valakibe, vagy összevesz vele, verset ír vagy billiárdozik, pókert játszik és madzsongot[9]) — belefog belsejének egész izzásával. Neki mindegy, hogy pénzben játszanak vagy „hasoncsúszásban", — amikoris a vesztesnek egy szelet dióstortával a szájában, úgy kell átcsúsznia a billiárdasztal alatt . . . A játék hazárdságát élvezi, forrpontját, idegességét, kockázatát. Kabátját levetve, egyik kezét hüvelykújjal, hónaljnál a mellényébe akasztva, másikkal súlyosan az asztalra könyökölve ül és feje alatt négyfelé ágaznak a madzsonglapocskák figurái.

Bármire tétet tesz, amire csak óhajtod: a konfliskocsi számára, hogy osztható-e hárommal, vagy nem osztható? Fogad rá, hogy páros vagy páratlan villamos következik. Párizsban egyszer az egész várost elvesztette . . . Egész tervet állított fel, kirándulások egész sorára, Párizsban. Az utolsó nap azonban, reggel óta nem volt szerencséje a játékban. Arra, hogy visszanyerjen valamit, kevés ideje maradt. Feltette a kártyára Párizst. Elsőnek elvesztette a Nagy Operát, aztán a Louvre-t, utána a Versailles-t és végezetül az Eiffel-tornyot. Csak annyi ideje maradt, hogy odaérjen a vasútállomásra, amit már nem volt ideje elveszteni.

Szentnek tekinti a vesztes kötelességét és ha elkártyázza a „szabadságát" és „szolgálnia" kell, nagy-engedelmesen rendeli alá magát a szerencsés nyertes szeszélyeinek: türelmesen teát forral neki, utánaviszi a kertbe a székét . . . Csakhogy egyszer, mikor a nyertes, — mintha valami ilyenfélét akarna, rágyújtott a torreador dalára, fogta magát, megragadott a szarvánál fogva egy idegen tehenet és ellentmondást nem tűrve, diadalmasan bevezette az udvarba . . . És mindezt oly szánalmat vagy nevetést nem tűrő, lenéző fenséggel, hogy még a győztes is, aki a „szolgálatot" kívánta, még az is, pillanat alatt a megszégyenült „vesztesnek" érzi magát.

Este, ha fáradt, csak üldögél az asztal mellett és minden ujságot eltólva magától, egyedül búslakodik valamin. Rágja a cigarettát, idegenül hallgat. Aznap nem veszekedte ki magát az ellenfelével. Száz apró, tompa szurkálással keseríti soronlévő lerántó cikkében egy kritikai lap.

Késő este. A Gendrikov-utca tele van határtalan unalommal. De íme, épp annál az ablaknál, a nyitott szellőztető alatt — fiatal hangok . . . Nyilván a munkásegyetem hallgatói térnek haza. Pillanatnyi csend — aztán a maga módján megváltoztatva, egy hang, egy baráti kórus rákezd a „Balra tarts" soraira.

Majakovszkij felemeli fejét az ujságból és fülel.

Sebesen feláll, az ablakhoz lép és — homlokával az üvegen — kipillant a sötétbe.

Mire visszatér, mosolyra húzódó szájában a cigaretta a füléig szalad: nagy, boldog, hosszú mosolygás . . .

Gyönyörű az élet és csodálatos!

Majakovszkij a Nagy Szinházban

1930 január

Cseng a telefon: Majakovszkij felveszi a kagylót. Hirtelen ránknéz, nagyon komoly, felparázsló szemekkel.

---

[9]) Kínai eredetű játék, a dominóhoz hasonló. *(A ford.)*

— Igen, — mondja a telefonba. — Jó. Ott leszek.

Az ünnepélyes gyászülésre hívják a Nagy Szinházba, hogy lépjen fel. Lenin halálának hatodik évfordulójára részletet fog felolvasni költeményéből.

— Felolvasok a Nagy Szinházban, — ismétli ünnepélyesen, — a „Lenint" fogom felolvasni. Nagy dolog ez. számomra. Tehát mégis, — csak betörtem valahol a falon. A Nagy Szinházba hívnak, a. Leninestre. Úgy fogok olvasni, mint a vadállat. Ott lesz a Politbürö. Ott lesz Sztálin.

Megáll. Aztán a szobájába megy. Az ajtóban visszafordul:

— Talán a legszámottevőbb fellépése életemnek.

Néhány nap múlva ott lelem reggel, még a reggelije előtt. Szól a telefon, de nem megy oda.

— Mondja, hogy el vagyok foglalva. Hívjon azután.

Nagy, puha éjjeli papucsaiban jár-kel a szobájában és az ebédlőben, széles vállával kerülgetve az ajtófélfát, hórihorgas nyakkendője leng-lobog a székek között.

Íróasztalának kihúzott fiók-lapján jegyzőblokk hever és töltőtoll. Első lapján az ő jólismert, hurkos betűivel, befejezetlen sorok. A „Komszomolszkája Právda" Lenin-száma részére íródik ez a vers. De most mással van elfoglalva. Két ujja közt tartva a papirlapot, összekapja és begörbített kézzel lógatva, sétál a szobában és úgy olvassa félhangon — „Leninjét".

Ő aki mindig tudja kivülről a verseit és százszámra hordozza magában a mások strófáit, aki féltékenyen kijavítja elvtársait, ha pontatlanul olvassák az ő dolgait, most jár-kel, mint az iskolásfiú a vizsgája előtt, újra meg újra elismételve az ismerős sorokat, hogy még jobban az emlékezetébe vésse.

— Soha nem tanultam meg, de most bemagolom, átkozottul bemagolom. Nyugtalan vagyok. Nagyszerűen akarom elolvasni. Egészen nagyszerűen akarom. Ez aztán a megtisztelő fellépés.

* * *

1930 január 21. Nagy Szinház.

Az ünnepi gyász-ülés hivatalos része utáni szünet végéhez ér. A főváros „feje és dicsősége" beözönlik a folyosókról és újra elfoglalja a helyét.

Elcsöndesülnek.

A földszint csöndje átterjed a páholyok félkörére. A zenekarban hangolnak a hegedűk, futkároznak a hanglétrán a kürtök. A színpadon felvöröslik a rivaldafény. A függöny felmegy és a mellette kilépő bejelenti:

— Majakovszkij Vlagyimir költőé a szó.

Tapssal fogadják, — először a nevét, aztán magát a költőt. Sötétszürke, pettyesmintájú bő ruhában lép a színpadra. A hat páholysoros gigantikus teremben, a sztalaktit módjára csüggő sokarsinos fekete posztók alatt, a színpad hatalmasan tátongó nyílásában, — még itt is ugyanolyan termetesnek tűnik, mint aki nem hagyja magát kisebbiteni. Egyszeriben érzik mindannyian, hogy a helyére került, — hogy a terem, a színpad méretei, a páholyok íve, a menyezet mélysége a vállát érinti. Kimegy a színpad legszélére, talán nagyon is a szélére és az alulról

jövő fény élesen körülrajzolja száját és hatalmas állát. Jellegzetes szokása szerint, mintegy mindenkit egyetlen pillantással felnyalábolva, mozdulatlan szemöldökei alól körüljártatja szigorú szemeit. Könnyedén hátradőlve, szilárdan megvetve kissé szétterpesztett lábait, izmos ujjai lassan felnyílnak:

— Felolvasom „Vlagyimir Iljics Lenin" című költeményem utolsó részét.

És alig lebbentve a függönyök vörös bársonyát, ez az itt sohasem hallott hang valósággal behajlítja a terem roppant patkóját. A terem megdermed a tüstént következő szörnyű erejű szavak előérzetétől. Ez a magas, dörgőhangú ember tüstént keserűségre és fájdalomra változtatja a sebet, ami még nem gyógyult be e hat esztendő alatt.

Azok, akikre rátelepszik a vers rejtett, ólomsúlyú keserve, azok a teremben lehajtják a fejüket.

Itt, ugyanebben a teremben, a Szovjetek ülésén hangzottak el ezek a szavak:

— Tegnap
hat óra ötven perctől
Lenin elvtárs nem él! — [10])

A sóhaj, kétezer ember süket, nehéz sóhaja valósággal szétnyomja ezeket a bordákat, a magas terem páholysorait.

Minden, mintha visszajárna. Az a fekete nap is, amikor „aggastyánok módjára elkomolyodtak a gyerekek és mint a gyerek, sírtak a fehérszakállú aggastyánok", — a csikorgó hideg is azon a napon, — a lehellet súlyos párájában kígyózó hallgatag sorok is a Szovjetek Palotája előtt, — meg a szörnyű szerencsétlenséggel terhes, homályos januári égbolt.

Majakovszkij hangja hirtelen süketen és irgalmatlanul kong — és olyan mélységekig száll alá, ahol már nincsen semmi, a jóváthetetlen feneketlen igazságánál.

De csoda nincs,
hagyjuk ábrándképét!
Ez van: Lenin,
koporsó
s görnyedt vállak.

A Nagy Szinházban oly csend van, mint a Kolonnij-Teremben, amilyen csend volt a januári napokban, hat évvel ezelőtt. Az ívlámpa csöndes sercegése hallatszik csak, amelynek a fényében a költő áll.

Búsan és nyersen mondja a költő ismerős sorait a dalnak, amit Lenin is énekelt. És úgy tűnik, hogy a keserűségből nincs kiút, hogy a páholyok félköre gyűrűvé zárul össze — és el nem szabadulunk innen és nem térünk magunkhoz . . .

De egyszerre Majakovszkij hangja erőre kap, megembereli magát és szélesre nyomja a falakat:

---

[10]) Radó György fordítása.

Nem lehet
áldozni
tisztábban
szeretőbben
a nagy érzésnek,
melynek neve —
osztály!

Rákényszerít mindenkit, hogy ennek az érzésnek osztályrészével — a történelem részesévé legyen. Az együvétartozásnak ez az ünnepélyes beismerése arra késztet mindenkit, hogy összeszedje magát. Elkövetkezik a pillanat a nagyszerű fordulatra, amikor a keserűség mélységeiből Majakovszkij hangja egyetlen ugrással oly magasságra hág, ahonnan az egész világot meglátni. Négyszázezer új kommunista elindul, hogy betöltse a sorokban támadt rést. Felszedik a horgonyt és elszakadva a kikötőtől, kifutnak a nyílt tengerre a hadihajók. Lemerülnek ólmos mélységeikbe a „vízalatti vakondok"-ok. És a Nagy Szinház termében hirtelen felcsendül a sóvár, féktelen dal, amit mindnyájan kivülről tudunk, az utcákon hányszor nem énekeltünk: „A tengeren, a tengeren, — ma itt, holnap ott".

Majakovszkij nagyot lép előre; most egészen szélen van, a színpad peremén. Kiegyenesedik, most olyan, mint a robbanás. Magasan a feje fölé emeli kezét. Öt ujját szélesen szétterpeszti. Majakovszkij mintha a levegőre támaszkodnék maga előtt. És — tenyerét leeresztve — magasról, ütésként csap le Európára az ő végszava:

Legjobban
szervezi
a kommunista tömeget
halálában is
Iljics
maga.

Ilyen győzelmes őszinteséggel, ilyen hajthatatlan meggyőződéssel olvassa Majakovszkij a költemény befejező sorait, ennyire hisz a teremben ülő emberekben, oly baráti a számukra, hogy még a földszinten is, a páholyokban, mindenütt előrehajolnak, ennek az orkánszerű hangnak elébe és akaratlanul felemelkednek.

És a terem már áll és az éljenzés felszáll a teremben, a taps pedig egyetlen dörgéssé folyik össze. „Mintha bádogot tartanának a tenyerükben." Az éljenzés heve nőttön nő.

Majakovszkij megáll, kimeresztett szemeivel egy pillantást vetve a siketülésig tapsoló kezek sűrű villogására. Hallja a kiáltást minden emeletről, minden páholyból:

— Brávó, brávó Majakovszkij!... Szép volt, Majakovszkij!... Köszönjük!

Ernyedten és hálásan mosolyog és látja, amint a kormánypáholy korlátjánál, kezét felétárva, megindultan tapsol Sztálin.

L. KASSZILJ